

Národní institut dětí a mládeže
Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

**Volnočasové aktivity pro děti a mládež
v Moravskoslezském a Středočeském kraji.**

Závěrečná zpráva z pilotního šetření

Vypracovalo: Koncepčně analytické a výzkumné oddělení

Řešitelé: Hana Lukáčová
Ing. Jitka Sigmundová
Tereza Štursová

Praha 2005/2006

Úvodem

Předkládaná zpráva je jedním z výstupů šetření, jež bylo Koncepčně analytickému a výzkumnému oddělení Národního institutu dětí a mládeže MŠMT (dále jen NIDM) zadáno v červnu roku 2005, a to na základě poptávky ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Asociace krajů ČR. Cílem šetření bylo zmapování státních i nestátních zařízení, která nabízejí volnočasové aktivity pro děti a mládež, nebo která děti a mládež sdružují, ve dvou krajích ČR (a to v kraji Moravskoslezském a Středočeském) a získání informací o charakteru jejich činnosti, šířce působnosti a způsobech financování jejich volnočasových aktivit.

Druhým výstupem šetření jsou rozsáhlé databáze škol, školských zařízení a nestátních organizací, jež ve dvou sledovaných krajích pořádají volnočasové aktivity pro děti mládež.

Šetření mělo poměrně velké ambice. Některé z nich se naplnit podařilo, jiné bohužel nikoli. Nepodařilo se získat informace od takového množství organizací, jak bylo původně zamýšleno (ochota subjektů ke spolupráci nebyla velká), a také se ukázalo, že použitá metodika má v některých ohledech limity. Na druhou stranu šetření přineslo unikátní výsledky (databáze), které budou moci být využity v budoucnu, a nabídlo také základní vhled do problematiky volnočasových aktivit v těchto dvou regionech.

Zpráva je členěna na několik částí. V první z nich je nastíněna metodika šetření a jeho průběh, ve druhé jsou prezentována zjištění týkající se volnočasových aktivit pořádaných školami a školskými zařízeními, a třetí část pak obsahuje výsledky šetření mezi neziskovými organizacemi. V závěru jsou pak prezentována doporučení pro další podobná šetření.

Obsah

1. Metodika a postup řešení	5
1.1 Metoda	
1.2 Postup řešení	
2. Školská zařízení	6
2.1 Volnočasové aktivity pořádané školskými zařízeními a jejich financování	7
2.1.1 Struktura výběrového souboru	
2.2 Volnočasové aktivity a jejich financování v Domech dětí a mládeže	8
2.2.1 Charakter výběrového souboru	
2.2.2 Volnočasové aktivity	
2.2.3 Financování aktivit DDM	
2.3 Volnočasové aktivity a jejich financování na základních školách	10
2.3.1 Charakter výběrového souboru	
2.3.2 Pořádání volnočasových aktivit	
2.3.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí	
2.3.4 Cílová skupina	
2.3.5 Působnost	
2.3.6 Financování volnočasových aktivit na ZŠ	
2.4 Volnočasové aktivity a jejich financování v mateřských školách	16
2.4.1 Charakteristika výběrového souboru	
2.4.2 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí	
2.4.3 Cílová skupina	
2.4.4 Působnost	
2.5 Volnočasové aktivity a jejich financování na středních školách, středních odborných učilištích a vyšších odborných školách	18
2.5.1 Charakteristika výběrového souboru	
2.5.2 Pořádání volnočasových aktivit pro děti a mládež	
2.5.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí	
2.5.4 Cílová skupina	
2.5.5 Územní působnost	
2.5.6 Financování volnočasových aktivit na SŠ, SOU a VOŠ	
2.6 Volnočasové aktivity a jejich financování ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy	22
2.6.1 Charakteristika výběrového souboru	
2.6.2 Pořádání aktivit pro děti a mládež	
2.6.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí	
2.6.4 Cílová skupina	
2.6.5 Financování volnočasových aktivit ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	

2.7 Volnočasové aktivity a jejich financování v základních uměleckých školách	24
2.7.1 Charakter výběrového souboru	
2.7.2 Pořádání aktivit pro děti a mládež	
2.7.3 Financování aktivit ZUŠ	
2.7.4 Zaměstnanci	
3. Neziskové organizace	26
3.1 Volnočasové aktivity organizované nestátními neziskovými organizacemi	27
3.2 Zjištění šetření	27
3.3 Charakter výběrového souboru	27
3.4 Charakter nabízených volnočasových aktivit	28
3.5 Cílová skupina	28
3.6 Financování volnočasových aktivit v neziskových organizacích	29
3.7 Zaměstnanci a dobrovolníci	31
4. Doporučení pro další výzkum	32

1. Metodika a postup šetření

1.1 Metoda

Byla zvolena forma dotazníkového šetření. Dotazník byl umístěn na webových stránkách NIDM. Tato metodika byla zvolena z důvodů požadavku finanční nenáročnosti, dále kvůli velkému počtu oslovovaných organizací a také kvůli snadné přístupnosti pro respondenty.

Získaná data byla analyzována v SPSS.

1.2 Postup řešení

1) V prvním kroku šetření byly sestaveny databáze organizací, které v obou regionech pořádají volnočasové aktivity pro děti a mládež, a kontaktů na ně. Tyto databáze byly sestaveny z informací

- a) od obecních úřadů - obcím byly rozeslány dotazníky (příloha 1), jejich návratnost po opakovaném upomínání dosáhla zhruba 74 % v kraji Moravskoslezském a 38 % v kraji Středočeském (příloha 2),
- b) od krajských úřadů - od krajů byly získány seznamy žadatelů o grant (dosti nekompletní a bez specifického zaměření na skupinu dětí a mládeže),
- c) z internetu (databáze neziskových organizací, stránky jednotlivých organizací)

2) Po konzultacích s odborníky byly sestaveny 2 typy dotazníků (viz přílohy) a ty byly umístěny na webové stránky NIDM.

3) Organizace a zařízení z databází, na něž byl zjištěn emailový kontakt, byly požádány o spolupráci – emailem jim byl zaslán odkaz na dotazník, kam oslovení vepsali údaje. Tyto údaje se automaticky zaznamenaly do excelového souboru.

4) Získaná data byla analyzována v SPSS. Byla sepsána závěrečná zpráva.

2. Školská zařízení

První velkou skupinou, na kterou se šetření zaměřilo, byly školy a školská zařízení, která organizují aktivity pro děti a mládež.

Přehled údajů o počtech těchto zařízení ve dvou krajích, na které bylo naše šetření zacíleno, o počtu oslovených zařízení (oslovena byla ta, na něž se podařilo získat emailový kontakt) a o návratnosti, které bylo dosaženo, poskytuje následující tabulka.

Tabulka č.1 Školská zařízení v Moravskoslezském a Středočeském kraji.
Statistika zjištěných, oslovených a šetření se zúčastnivších zařízení.

Typ zařízení	Moravskoslezský kraj	Středočeský kraj	Počet zařízení celkem		
			Zjištěno	Osloveno	Odpovědělo
Mateřské školy a spec. mateřské školy*	288	481	769	302	48
Základní školy a zvláštní a speciální zákl. školy*	515	550	1065	859	189
Střední školy, střední odborná učiliště	142	231	373	275	85
Základní umělecké školy, jazykové školy	81	56	137	100	24
Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	28	26	54	47	14
Vyšší odborné školy	5	19	24	23	1
DDM	35	20	55	55	27
Celkem zařízení	1094	1383	2477	1661	388 **

* Skutečný počet subjektů je nižší – ZŠ a MŠ jsou někdy spojeny v jednom zařízení, zde se ale objevují v obou kolonkách. U vyšších odborných škol jsou uváděny jen ty, které fungují jako samostatné zařízení; tam, kde jsou sdruženy se SŠ, je zařízení řazeno do kategorie středních škol.

** celkem bylo získáno 393 dotazníků – pět se nevešlo do žádné z kategorií; šlo o SRPŠ při ZŠ, stanici mladých techniků, stanici mladých přírodovědců, stanici mladých turistů

Z 2477 školských zařízení v obou krajích jich bylo osloveno 67 %. Z těchto 1661 oslovených školských zařízení dotazník vyplnilo 388, návratnost tedy činila tedy 23 %. Získány byly informace od 16 % všech zařízení.

Ochota zapojit se do šetření byla výrazně vyšší v Moravskoslezském kraji – ačkoli počty oslovených organizací v obou krajích byly přibližně stejné, proporce získaných odpovědí jsou výrazně jiné – z Moravskoslezského kraje bylo 61 % zařízení, jež na šetření participovala.

2.1 Volnočasové aktivity pořádané školskými zařízeními a jejich financování

2.1.1 Struktura výběrového souboru

Do této kategorie spadají jednak školy (různé typy), jednak předškolní a školská zařízení. Zastoupení jednotlivých typů zařízení (resp. jejich skupin) v datovém souboru ukazuje následující tabulka.

Tabulka č.2 Skupiny školských zařízení v šetření.

Skupina zařízení	Četnost	Podíl v souboru
Základní, speciální, praktické školy*	189	48,1 %
Střední školy a učiliště, vyšší odborné školy**	86	21,9 %
Základní umělecké školy	23	5,9 %
Mateřské školy a speciální mateřské školy*	48	12,2 %
Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	14	3,6 %
DDM	27	6,9 %
Jiná zařízení	6	1,5 %
Celkem	393	100,0 %

* Základní školy s mateřskou školou jsou zařazeny u základních škol.

**Vyšší odborná škola byla v souboru pouze jedna, proto byla v analýze zařazena ke středním školám a učilištím.

V dělení zařízení na skupiny se vyskytl problém se subjekty, které sestávají z více zařízení – nejčastější problém byl se subjekty, které sestávají ze základní a mateřské školy. Těch bylo v souboru relativně hodně. Byly ponechány buďto v té kategorii, ke které se samy přičlenily, nebo byly přiřazeny ke skupině škol základních. Pokud bude šetření v budoucnu opakováno či prováděno v jiném regionu, bylo by vhodné vzít tento fakt v potaz.

Pro větší přehlednost a s ohledem na velmi různorodý charakter těchto zařízení bude zpráva následně analyzovat získané informace pro jednotlivé skupiny.

2.2 Volnočasové aktivity a jejich financování v Domech dětí a mládeže

2.2.1 Charakter výběrového souboru

Domů dětí a mládeže (dále DDM) je ve dvou regionech, které měl výzkum pokrýt, celkem 57, z toho 35 v kraji Moravskoslezském a 20 v kraji Středočeském. Osloveny byly všechny, dotazník vyplnilo 20 DDM z Moravskoslezského a pouze 7 ze Středočeského kraje, celkem tedy 47 % zařízení.

Z těchto 27 jich 24 je zřizováno krajem a 3 jsou zřízeny obcí. Co do struktury příjmů a výdajů se DDM zřizovaná obcí od těch, co jsou zřízeny krajem, ale výrazněji nelišila.

2.2.2 Volnočasové aktivity

DDM neodpovídaly na otázky týkající se charakteru a množství organizovaných akcí a aktivit. Tyto údaje nebyly zjišťovány, jelikož má NIDM již k dispozici dosti podrobné statistiky.

2.2.3 Financování aktivit DDM

Příjmy a výdaje DDM

Údaj o částce, se kterou hospodaří, nám poskytlo 19 DDM.

Rozpětí uváděných příjmů bylo dosti velké, od zhruba 400 tisíc Kč až po téměř 12 milionů Kč. Tato částka samozřejmě souvisí především s počtem dětí, které se aktivit v tom kterém DDM účastní.

Příjmy

Údaje o struktuře příjmů nám poskytlo 11 DDM, z nich 10 zřizovaných krajem a 1 zřizovaný obcí.

I zde je míra variability vysoká. Některé DDM získávají od zřizovatele jen minimum prostředků (v jednom DDM dokonce pouze 3 %, v dalším 9 %) a spoléhají spíše na jiné příjmy a granty (od státu, obce, příjmy z hlavní a vedlejší činnosti), v jiných DDM naopak tvoří prostředky od zřizovatele největší část příjmů (kolem 70 %). Podíl prostředků z vlastní činnosti se pohybuje zhruba mezi 20% – 40%. V pozitivním slova smyslu vybočoval jeden DDM, který z hlavní a vedlejší činnosti získává dokonce 60 % financí pro provoz zařízení. DDM zřizovaný obcí se od ostatních výrazněji neodlišoval – spoléhá především na příjmy od zřizovatele, tj. obce, naopak z vlastní činnosti získává prostředků relativně málo (19%).

Výdaje

Strukturu výdajů zařízení nám sdělilo 23 DDM, z toho dvacet zřizovaných krajem a tři provozované obcí.

Dominantní složkou výdajů jsou mzdy a honoráře pro pracovníky. Jejich podíl na výdajích se pohybuje v rozmezí od 40% do 70 %, většinou tvoří více než 50 %

(průměr 56 %). Následují výdaje za služby a opravy (průměrně 17 %), výdaje za materiál (průměrně 13 %) a výdaje za energii apod. (průměrně 7 %).

Skutečné a optimální příjmy

Zjišťováno bylo také to, jaká by byla podle pracovníků DDM optimální částka pro provoz zařízení při zachování stávajících aktivit. Zde jsme mohli pracovat s údaji od sedmnácti DDM.

Při porovnání částek, které by pracovníci DDM považovali za optimální s reálnými částkami, se ukázalo, že většina DDM považuje stávající finanční prostředky za nižší než by bylo optimální, ale většinou jsou jejich nároky jen o málo vyšší než skutečná částka, kterou mají k dispozici (většinou jen o několik procent). Jen jedno DDM by považovalo za optimální částku o cca 70 % vyšší. Nutno ale podotknout, že toto DDM mělo ze všech nejnižší příjmy (pouze málo přes 400 000). Jedno DDM uvedlo, že by vystačilo s částkou podstatně nižší (zhruba o 15 %). V tomto případě se ale naopak jednalo o DDM s největší objemem peněz pro provoz (téměř 12 milionů Kč). Poměr optimálních a reálných finančních prostředků dokresluje tabulka č.3.

Celkově výsledky šetření ukazují, že DDM považují objem finančních prostředků, jež mají k dispozici, za téměř optimální.

Tabulka č.3 Optimální vs. skutečná částka pro provoz DDM.

	Počet DDM	Procentuelní podíl
Skutečná částka je vyšší než optimální	1	5,9%
Skutečná částka je nižší než optimální, vyhovovalo by zvýšení do 10 %	9	52,9%
Skutečná částka je nižší než optimální, vyhovovalo by zvýšení o 10 - 50 %	6	35,3%
Skutečná částka je nižší než optimální, vyhovovalo by zvýšení o více než 50 %	1	5,9%
Celkem	17	100,00%

2.3 Volnočasové aktivity a jejich financování na základních školách

Do skupiny základních škol (dále jen ZŠ) byly zařazeny školy základní, speciální a praktické, dále také základní školy tvořící se školami mateřskými jeden právní subjekt.¹ Dále budeme hovořit pro zjednodušení o školách základních.

Ve dvou sledovaných krajích se podařilo zjistit 1065 takových zařízení. Osloveno s prosbou o spolupráci jich bylo 859, šetření se jich pak zúčastnilo 189. Návratnost tedy činila zhruba 22 %.

2.3.1 Charakter výběrového souboru

Základních škol tedy odpovědělo celkem 189, z toho 106 z Moravskoslezského a 83 ze Středočeského kraje.

Zastoupení různých typů škol v této skupině dokumentuje následující tabulka.

Tabulka č.4 Typy škol v kategorii základní školy.

Typ zařízení	Četnost	Podíl v souboru
Základní škola	156	82,6 %
Zvláštní škola	8	4,3 %
pomocná škola, praktická škola	2	1 %
speciální škola	5	2,6 %
Základní škola s mateřskou školou	17	9,0 %
speciální škola při sanatoriu	1	0,5 %
Celkem	189	100,0 %

Ve většině případů je zřizovatelem těchto škol obec (88 %), následuje kraj (9 %). V souboru byly zastoupeny také dvě soukromé školy a jedno zařízení (MŠ + ZŠ) uvedlo jako zřizovatele MŠMT.

Co do velikosti se zařízení velmi lišila. Počet dětí se pohyboval od 14 do 878. Následující tabulka ukazuje, jak byla zastoupena zařízení o určité velikosti. Nejvíce bylo malých škol, jež navštěvuje méně než sto dětí (29 %), následovaly školy o 100 až 199 dětech (16 %) a školy mající mezi třemi a čtyřmi sty žáků (15 %). Největší školy zastoupené v souboru měly více než osm set žáků.

Tabulka č.5 Velikost škol vyjádřená počtem žáků.

¹ Tento fakt, tj. existence subjektů, jež sdružují několik typů škol a příp. dalších zařízení (např. jídelny), bohužel nebyl vzat v potaz při zadávání úkolu. Chyba vzniklá při plánování výzkumu už bohužel nemohla být odstraněna. Byla jednou z příčin, které vedly k nemožnosti získat informace o financování volnočasových aktivit škol – to bude podrobněji rozebráno dále.

Počet dětí navštěvujících školu	Četnost	Podíl škol
méně než 100 dětí	55	29,4%
100 - 199 dětí	30	16,0 %
200 - 299 dětí	17	9,1 %
300 - 399 dětí	28	15,0 %
400 - 499 dětí	24	12,8 %
500 - 599 dětí	11	5,9 %
600 - 699 dětí	12	6,4 %
700 - 799 dětí	6	3,2 %
800 a více dětí	4	2,1 %
Celkem	187	100,0 %

2.3.2 Pořádání volnočasových aktivit

Otázku, zda pořádají nějaké volnočasové aktivity pro děti a mládež, zodpověděla kladně veškerá tato zařízení s výjimkou jedné základní školy, jež na otázku vůbec neodpověděla.

2.3.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí

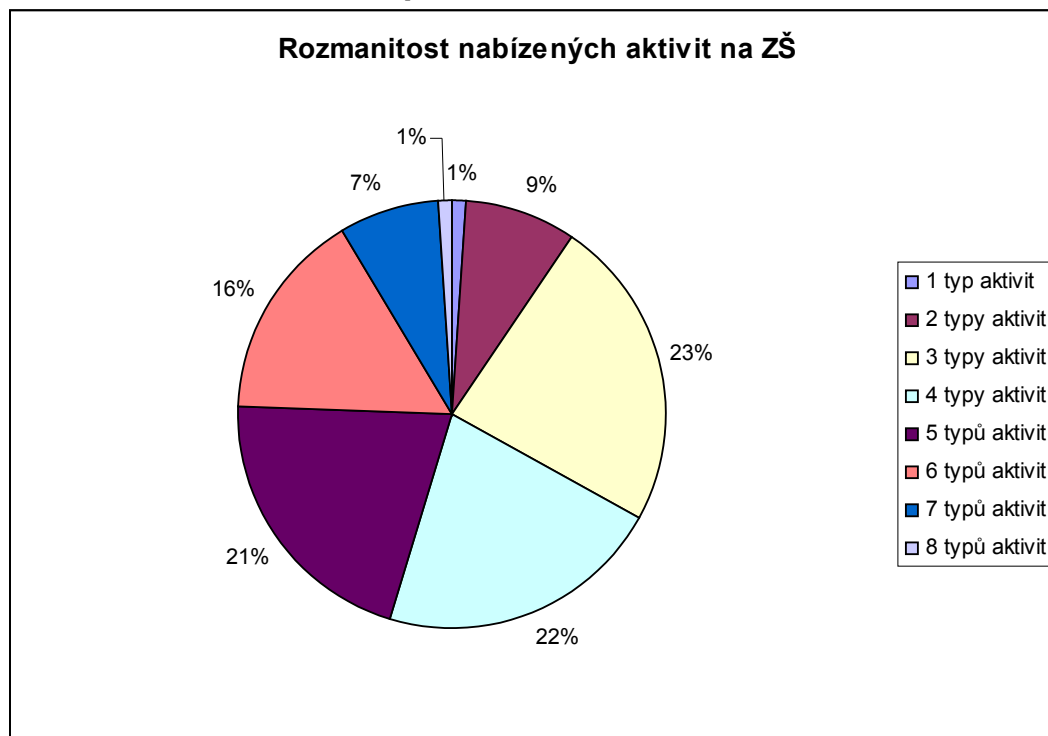
Většina základních škol pořádá jednak aktivity, kterých se děti a mládež mohou účastnit pravidelně po celý rok (92 % škol ve skupině), jednak jednorázové akce pro děti a mládež (91%). Střednědobé aktivity, jako jsou například tábory nebo několikátýdenní kurzy, většina škol (59 %) neorganizuje.

Co do náplně se nejčastěji jedná o sportovní aktivity – ty pořádá 93 % škol, následují aktivity s uměleckým zaměřením (89 %). Více než polovina škol také organizuje jazykové volnočasové aktivity a vzdělávací aktivity (53 % resp. 51 %). Kroužky či akce s přírodovědnou tematikou a pořádá 47 % škol, stejně je tomu s turistickými kroužky a akcemi. Z nabízených možností školy nejméně často nabízejí aktivity technicky zaměřené (30 %). Zhruba čtvrtina základních škol také pořádá jiné typy aktivit (např. zdravotnické, ekologické či PC kroužky).

Většina škol tedy nabízí poměrně rozmanité aktivity, ne jen aktivity jednoho druhu (např. jen sportovní nebo jen umělecké). To dokumentuje následující graf č.1. Jak vidno, jen desetina základních škol nabízí volnočasové aktivity z méně než tří různých oblastí.

Rozmanitost nabízených aktivit je závislá na velikosti školy (vyjádřené počtem žáků).

Graf č.1 Rozmanitost nabízených aktivit na ZŠ.

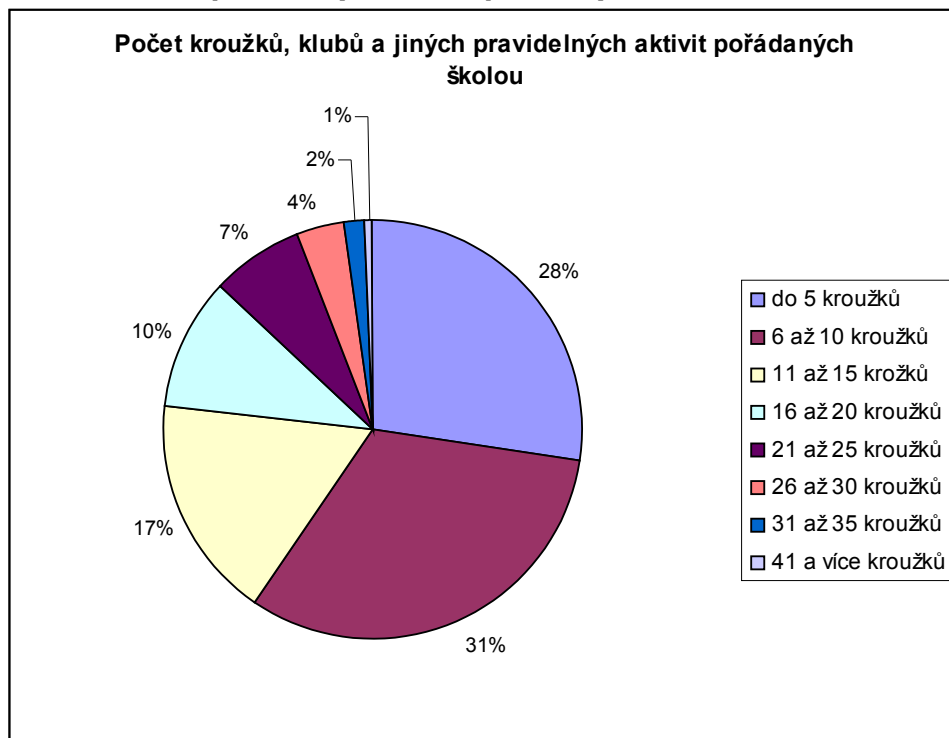
Vysvětlivky: Graf ukazuje, kolik typů aktivit školy nabízejí /nejvyšší možná hodnota je osm – sedm typů aktivit bylo nabízeno, jeden další mohly školy doplnit samy/.

Další informaci o rozsahu a rozmanitosti nabízených aktivit nám může poskytnout údaj o počtu organizovaných kroužků a akcí. Ten podle očekávání závisí na velikosti školy (vyjádřené počtem žáků).

Průměrně pořádají školy z této skupiny 11 pravidelných kroužků či klubů a asi 14 jednorázových či krátkodobých akcí.

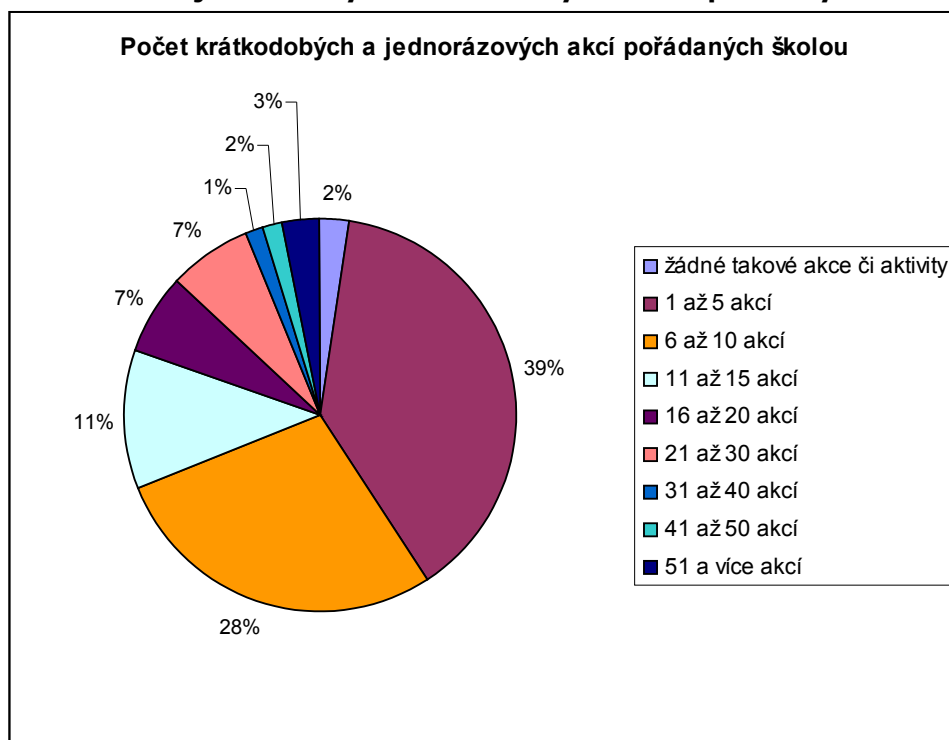
Pokud jde o pravidelné volnočasové aktivity, je variabilita tohoto údaje velká – některé školy pořádají jen jeden pravidelný kroužek, nejvyšší údaj pak byl 44 pravidelných volnočasových aktivit. Jak ukazuje následující graf č.2 , nejvíce základních škol pořádá šest až deset pravidelných volnočasových aktivit pro děti a mládež.

Graf č.2 Počet pravidelných aktivit pořádaných základními školami.

Údaje o jednorázových a krátkodobých aktivitách nám poskytlo 167 základních škol. I zde je variabilita značná. Některé školy takovéto akce vůbec nepořádají, naopak některé školy uvedly i více než sto takovýchto akcí ročně. Nejlépe nám tuto informaci objasní graf č. 3. Z něj je zřejmé, že největší část škol pořádá jednu až pět jednorázových či krátkodobých akcí či aktivit ročně.

Graf č.3 Počet jednorázových a krátkodobých aktivit pořádaných základními školami.

2.3.4 Cílová skupina

Aktivity, které ZŠ organizují, jsou většinou určeny pro žáky školy, často ale i pro jiné děti (bývalé žáky školy, sourozence žáků nebo i jiné děti), někdy i pro rodiče dětí.

Některé školy také pořádají aktivity se zaměřením na specifické skupiny (asi 38 % škol). Nejčastěji se základní školy zaměřují na pořádání aktivit pro děti se zdravotním či mentálním handicapem (18 % resp. 13 % základních škol) – to platí samozřejmě pro školy speciální a praktické, ale i pro školy základní, následují aktivity pro nadprůměrně talentované děti (12 %) a pro romské děti (11 %). Některé školy se také zaměřují na práci s jinými specifickými skupinami – často např. na děti se specifickými poruchami učení.

2.3.5 Působnost

Pokud jde o geografický rozsah působnosti školy, většina (77 %) se omezuje na danou obec, jen některé mají spádovost větší.

2.3.6 Financování volnočasových aktivit na ZŠ

Bohužel co se týče financování volnočasových aktivit na školách nebylo toto šetření schopno získat požadovanou informaci.

Příčin je několik:

1) V první řadě je jí samotná situace v organizování volnočasových aktivit na školách. Neexistuje jeden společný model, který by byl uplatňován ve všech zařízeních. Některé školy pořádají volnočasové aktivity přímo (jménem školy), jiné ale ne – mají např. zřízenou neziskovou organizaci, která má tyto aktivity na starosti apod. Před dalším pokusem o analýzu v dané oblasti by bylo vhodné provést menší šetření, v němž by byly zjištěny různé varianty tohoto uspořádání. Bez tohoto šetření není možné provést kvalitní kvantitativní šetření, které by přineslo požadované údaje.

2) Druhým problémem, který se se zjišťováním financování pojí, je to, že školy nemají speciálně vyčleněné finance na pořádání volnočasových aktivit. Nejsou proto schopny odpovědět na otázky o financích vydávaných na takové aktivity.

3) Konečně třetím problémem, který má s předchozím mnoho společného, je to, že velmi velká část škol nefunguje samostatně (tj. jen ZŠ, jen MŠ, jen speciální škola apod.), nýbrž fungují jako součást většího celku, právního subjektu – nejčastěji asi v podobě ZŠ+MŠ+ školní jídelna. Zde je pak oddělení financí na volnočasové aktivity ještě složitější. Částečně by to možná mohlo řešit vnímání takového subjektu jako další specifické kategorie – jestli by to ale bylo vůbec možné a nakolik by to problém řešilo, by opět muselo ukázat menší šetření.

Některé problémy by možná bylo možno řešit užitím pozměněné metodiky (viz bod 3 – vytvoření speciální kategorie), některé problémy (neoddělené finance) ale budou řešitelné hůře. Více k problému viz v kapitole 4. Doporučení pro další výzkum.

Šetření nedokázalo – kvůli zde vyjmenovaným příčinám - přinést požadovanou informaci o financování aktivit. Kvůli již zmiňované nemožnosti vydělit z rozpočtu peníze určené pouze na volnočasové aktivity každá škola uváděla v dotazníku jinou částku – některé školy zřejmě celou částku na provoz zařízení (zřejmě včetně jiných součástí), jinde se zřejmě snažili peníze na volnočasové aktivity vydělit apod. – výsledkem je nemožnost činit jakékoli závěry o výdajích škol na volnočasové aktivity. To se týká jak škol základních, tak středních škol a učilišť a také vyšších odborných škol a školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

2.4 Volnočasové aktivity a jejich financování v mateřských školách

Do této skupiny spadají mateřské školy (dále MŠ) a speciální mateřské školy.² V námi sledovaných regionech bylo takovýchto zařízení celkem 769, ke spolupráci jich bylo vyzváno 302 (135 v Moravskoslezském a 167 ve Středočeském kraji) a do šetření se jich zapojilo 48. Návratnost tedy činila 15 %.

2.4.1 Charakteristika výběrového souboru

Mateřských škol tedy odpovědělo 48, z toho dvě speciální, více (58 %) jich bylo z kraje Moravskoslezského. Většina z těchto MŠ je zřizována krajem (94 %), jen malá část obcí (6 %).

Pokud jde o velikost školek, bylo zde rozpětí relativně velké - počty dětí se pohybovaly od 16 do 630 (průměrně 132 dětí). Bližší informaci o velikosti školek, jež se zúčastnily šetření, poskytuje tabulka č. 6.

Tabulka č.6 Počty dětí navštěvujících mateřskou školu.

Počet dětí navštěvujících mateřskou školu	Četnost	Podíl škol
méně než 50 dětí	11	23,4 %
50 - 99 dětí	19	40,4 %
100 - 199 dětí	8	17,0 %
200 - 299 dětí	4	8,5 %
300 - 399 dětí	2	4,3 %
400 a více dětí	3	6,4 %
Celkem	47	100,0 %

Pořádání volnočasových aktivit pro děti a mládež

Většina (92 %) mateřských škol pořádá nějaké aktivity či akce pro děti a mládež.

2.4.2 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí

Většina mateřských škol pořádá jednorázové akce (88 %) i celoroční aktivity (79 %), některé školky nabízejí i aktivity či akce střednědobé (29 %).

Nejčastěji mají nabízené činnosti umělecké zaměření (ty pořádá 83 % MŠ), následují aktivity a akce sportovní (67 %), polovina školek se také věnuje aktivitám jazykovým (50 % MŠ). Čtvrtina školek organizuje činnosti přírodovědné, některé školky organizují i akce či aktivity vzdělávací (20 %), turistické (17 %) či technické (6 %), v nabídce se ale objevují i další – např. logopedické kroužky, kulinářské kroužky, karnevaly, či různé zábavné akce pro rodiče s dětmi atd.

² Nebyly sem zahrnuty subjekty, v nichž jsou škola základní a mateřská – ty byly začleněny do skupiny škol základních.

Rozmanitost je v porovnání s jinými školami u mateřských škol nižší, což je ale zřejmě ovlivněno věkem dětí (ne všechny typy aktivit jsou pro předškolní děti vhodné). I přesto je spektrum poměrně bohaté – nejvíce mateřských školek pořádá aktivity ze tří různých oblastí.

Pokud jde o množství nabízených aktivit, mateřské školy pořádají průměrně asi 6 celoročních činností (kroužky, kluby apod.) a 8 jednorázových či krátkodobých akcí.

2.4.3 Cílová skupina

Cílová skupina, kterou aktivity mateřských škol zasahují, je samozřejmě tvořena především dětmi, které školku navštěvují. Mimo to se ale aktivit a akcí účastní i děti, které školku navštěvovaly v minulosti, dále také sourozenci či kamarádi žáků, děti ze sousedství a okolí školy apod. Často jde i o akce pro rodiče s dětmi.

Na práci se specifickými skupinami ve volném čase se zaměřuje necelá polovina mateřských škol.

Relativně nejčastěji se zaměřují na práci s dětmi s handicapem, a to především se zdravotním (19 %) a mentálním (13 %), následují skupiny talentovaných dětí (13 %) a dětí romského etnika (10 %). Mimo to byly uváděny také další skupiny (např. děti s vadou řeči, se sociálním handicapem apod.).

2.4.4 Působnost

Územní dosah aktivit mateřských škol se ve většině případů omezuje na obec, v níž se MŠ nalézá (78 %), někdy působí v rámci okresu (11 %) či i se širším dosahem (11 %).

2.5 Volnočasové aktivity a jejich financování na středních školách, středních odborných učilištích a vyšších odborných školách

Další sledovanou kategorií v rámci školských zařízení byly školy, jež navštěvuje mládež – tj. střední školy a učiliště, zařízení sdružující střední školu a vyšší odbornou školu, a samostatné vyšší odborné školy.

Takovýchto zařízení jsme oslovili 298 a získali jsme 86 odpovědí, tj. návratnost činila zhruba 29 %.

2.5.1 Charakteristika výběrového souboru

Více škol v souboru bylo z Moravskoslezského kraje (60 %). Většina odpovědí v této skupině byla od středních škol (76 %) a učilišť (19 %).

Tabulka č.7 Typy škol v souboru středních škol a učilišť a vyšších odborných škol.

Typ školy	Četnost	Podíl v souboru
Střední škola	67	77,9 %
Střední odborné učiliště, odborné učiliště	16	18,6 %
Vyšší odborná škola	1	1,2 %
SPŠ a VOŠ	2	2,3 %
Celkem	86	100,0 %

Šlo převážně o zařízení zřizovaná krajem (84 %) či o zařízení soukromá (13 %). Jedna škola byla zřízena církví, 2 školy uvedly jiného zřizovatele.

Tabulka č.8 Zřizovatelé škol v souboru středních škol a učilišť a vyšších odborných škol.

Zřizovatel školy	Četnost	Podíl
Kraj	71	83,5 %
Církev	1	1,2 %
Soukromník	11	12,9 %
Někdo jiný	2	2,4 %
Celkem	85*	100,0 %

* Jedna škola údaj nevyplnila, proto počet nesouhlasí s počtem škol v souboru.

Školy se dosti lišily co do velikosti. Nejmenší školy čítaly jen několik desítek žáků, největší školy pak i více než tisíc. To ukazuje následující tabulka.

Tabulka č.9 Velikost školy vyjádřená počtem žáků.

Počet žáků školy	Četnost	Podíl v souboru
Do 199 žáků	11	13,3 %
200 – 399 žáků	26	31,3 %
400 – 599 žáků	27	32,5 %
600 – 799 žáků	11	13,3 %
800 – 999 žáků	3	3,6 %
1000 a více žáků	5	6 %
Celkem	83*	100 %

* 3 školy údaj nesdělily, proto je číslo nižší než počet škol v souboru.

2.5.2 Pořádání volnočasových aktivit pro děti a mládež

Všechny tyto školy bez výjimky pořádají nějaké volnočasové aktivity či akce pro děti a mládež.

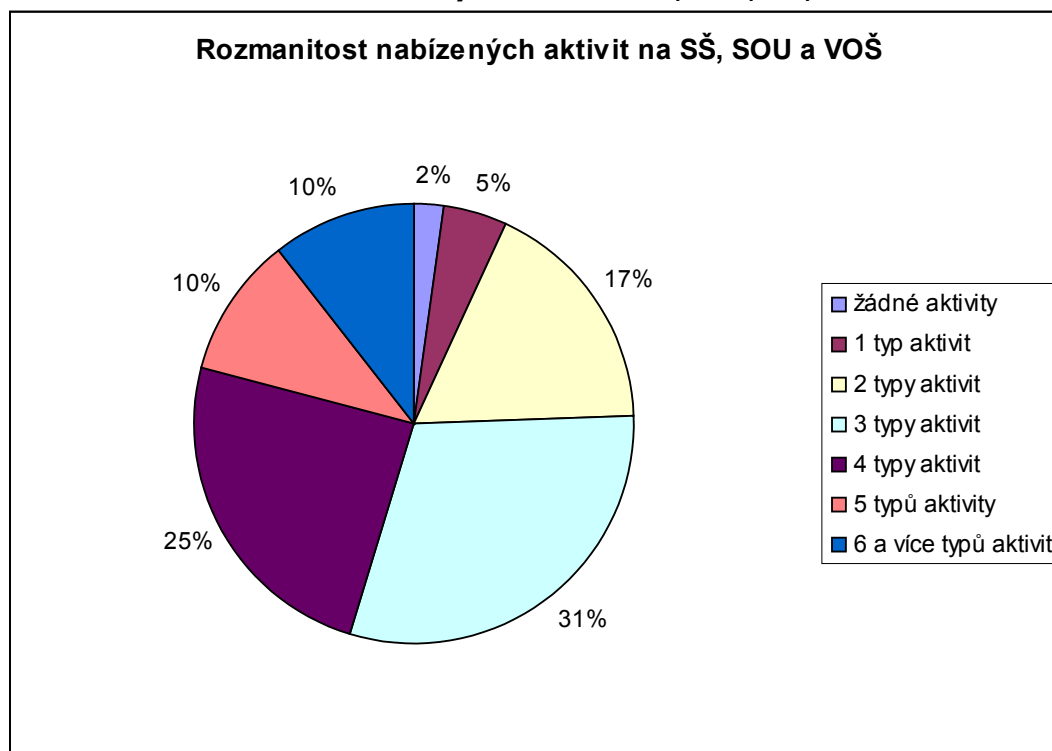
2.5.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí

Stejně jako na základních školách jsou i zde nejčastěji pořádány dlouhodobé aktivity, kterých se děti a mládež mohou zúčastňovat pravidelně po celý rok – takové činnosti pořádá 85 % škol. Následují jednorázové akce, které organizuje 77 % z nich. Střednědobé aktivity pořádá jen asi 38 % škol v této skupině.

Pokud jde o náplň volnočasových aktivit pořádaných školami, ukázalo se, že stejně jako u škol základních jsou nejčastější aktivitou sportovní činnosti. V této skupině škol byla ale dominance sportovních aktivit ještě výraznější. Sportovní aktivity či akce pořádá 92 % středních a vyšších odborných škol a učilišť. S odstupem pak následují aktivity vzdělávací (58 % škol) a umělecké (55 % škol). Některé školy také pořádají kroužky či akce se zaměřením na turistiku (37 %), jazyky či techniku (obojí 34 %) nebo přírodovědu (26 %). Dále školy pořádají také jiné aktivity; u této skupiny škol už jsou tyto aktivity někdy i velmi specifické, což souvisí s předmětem studia.

Rozmanitost těchto aktivit je nižší než na školách základních. Největší část škol (31 %) pořádá aktivity ze tří různých oblastí. Blíže to dokumentuje následující graf.

Graf č.4 Rozmanitost volnočasových aktivit na SŠ, SOU, OU, VOŠ.

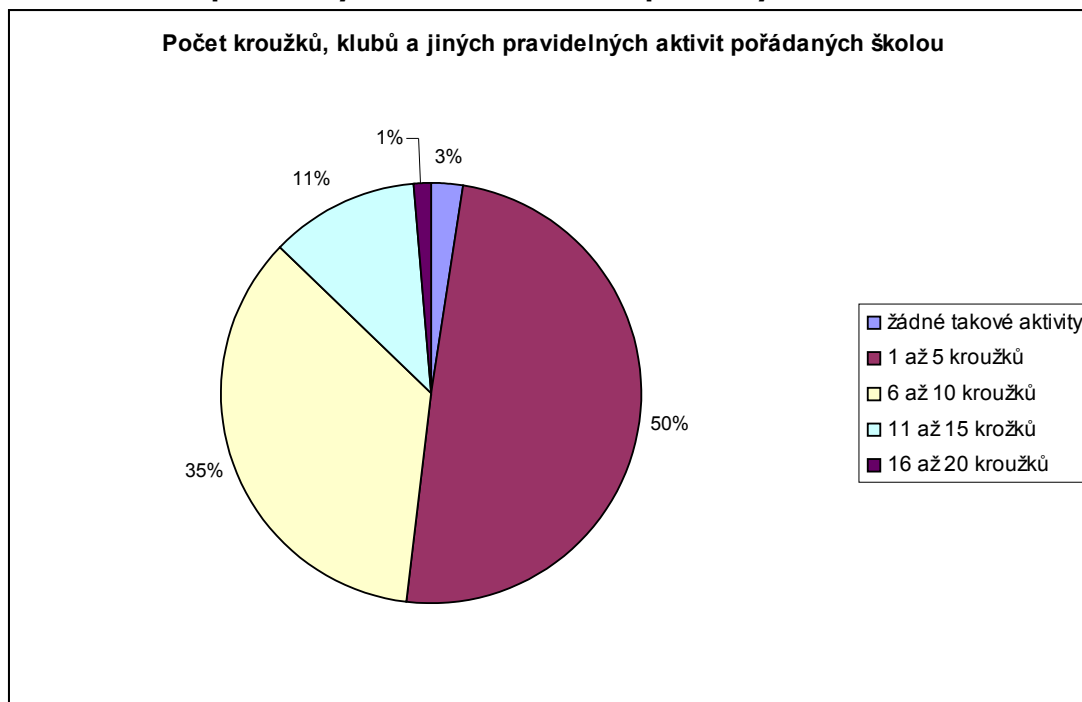

Vysvětlivky: Graf ukazuje, kolik typů aktivit školy nabízejí /nejvyšší možná hodnota je osm – sedm typů aktivit bylo nabízeno, jeden další mohly školy doplnit samy/.

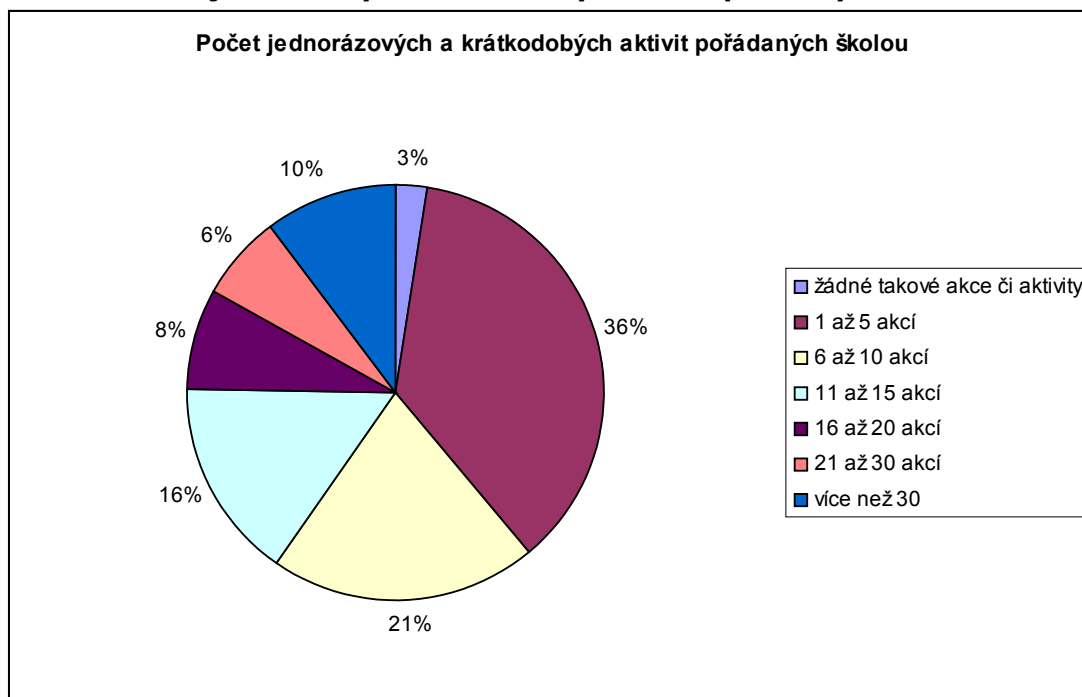
Dalším zjišťovaným údajem byl počet pravidelných aktivit a jednorázových či krátkodobých akcí, které škola během roku pořádá. I zde je vidět, že střední školy se pořádání aktivit pro mládež věnují v menší míře nežli školy základní. Jak ukazuje graf, většina škol pořádá kolem pěti kroužků či klubů, což je výrazně méně než u škol základních.

Průměrně střední školy pořádají šest pravidelných kroužků či klubů. Počet pořádaných jednorázových či krátkodobých akcí je naopak vyšší než u ZŠ - průměrně 16 do roka.

Graf č.5 Počet pravidelných celoročních aktivit pořádaných školou.

Graf č.6 Počet jednorázových a krátkodobých aktivit pořádaných školou

2.5.4 Cílová skupina

Aktivity pořádané těmito školami (tj. středními školami, učilišti a vyššími odbornými školami) jsou obvykle zaměřené na studenty školy, často především na ty, kteří jsou ubytováni v domově mládeže. Někdy mají aktivity i širší záběr (v rámci obce, žáci spřátelených škol, jedna škola pořádá i aktivity pro seniory apod.).

Aktivity se zaměřením na specifické skupiny pořádá asi čtvrtina škol. Nejčastěji se jedná o aktivity pro talentované děti či mládež – ty organizuje zhruba 12 % škol, následují činnosti pro zdravotně handicapované žáky či studenty (11 %). Některé školy také pořádají kroužky či akce pro romskou mládež (6 %) , mládež s mentálním handicapem (4 %) či jinak specifickou skupinu.

2.5.5 Územní působnost

Dosah aktivit pořádaných školou je nejčastěji v rámci okresu (34 %), někdy v rámci kraje (29 %) či obce (27 %), spíše zřídka školy uváděly dosah celorepublikový (11 %).

2.5.6 Financování volnočasových aktivit na SŠ, SOU a VOŠ

Viz Financování volnočasových aktivit na ZŠ (kap. 2.3.6)

2.6 Volnočasové aktivity a jejich financování ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

V rámci šetření byla oslovena i školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Jde o zařízení pobytová, v našem souboru jde tedy o skupinu dosti specifickou a odlišnou. To se promítá i do skladby a charakteru nabízených aktivit.

Ve dvou krajích, v nichž bylo šetření prováděno, funguje dohromady 54 takových zařízení (28 v Moravskoslezském a 26 ve Středočeském kraji). Osloveno jich bylo 47. Dotazník potom vyplnilo 14 z nich, návratnost tedy činila necelých 30 %.

Počet získaných dotazníků bohužel neumožňuje činit žádná velká zobecnění, přesto mohou výsledky posloužit jako základní pohled na situaci v dané oblasti.

2.6.1 Charakteristika výběrového souboru

Mezi těmito zařízeními převažovaly dětské domovy a dětské domovy se školou či se speciální školou, dále odpověděly dva výchovné ústavy a jeden ústav diagnostický.

Většina zařízení, která odpověděla, byla z Moravskoslezského kraje (10 zařízení ze 14), jejich zřizovatelem byl buďto kraj (9 ze 14) nebo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (5 ze 14).

Jednotlivá zařízení se liší svým charakterem a lišila se i počtem dětí, jež v něm v průběhu roku pobývala – v nejmenším dětském domově pobývalo v minulém roce 24 dětí, největším zařízením (diagnostický ústav) prošlo v daném roce 120 dětí.

2.6.2 Pořádání aktivit pro děti a mládež

Všechna zařízení pořádají akce a aktivity pro děti a mládež, a to jak jednorázové akce (ty organizuje 93 % z nich), tak aktivity celoroční (kroužky, kluby apod.) a aktivity střednědobé (79 % resp. 71 %).

2.6.3 Charakter, množství a rozmanitost nabízených aktivit a akcí

Náplň aktivit, jež jsou dětem a mladým lidem v těchto zařízeních nabízena, je nejčastěji sportovní či turistická (obojí 93 %), časté jsou také činnosti umělecké (79 %). Jen menší část těchto zařízení se věnuje aktivitám vzdělávacím (43 %), technickým (36 %) či přírodovědným (29 %), pouze jedno zařízení pak nabízí také volnočasové aktivity se zaměřením na jazyky.

Počet pravidelných, celoročních aktivit je průměrně 5, jednorázových a krátkodobých akcí pořádají tato zařízení průměrně 9 do roka.

Pokud jde o rozmanitost aktivit, jsou obvykle nabízeny akce či činnosti ze tří různých oblastí (viz graf 7).

Graf č.7 Rozmanitost nabízených volnočasových aktivit – školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Vysvětlivky: Graf ukazuje, kolik typů aktivit školy nabízejí /nejvyšší možná hodnota je osm – sedm typů aktivit bylo nabízeno, jeden další mohly školy doplnit samy/.

2.6.4 Cílová skupina

Aktivity těchto školských zařízení jsou cíleny výhradně na děti a mladé lidi v nich umístěné. Jen výjimečně jsou k jednorázovým akcím či k aktivitám (hlavně v rámci školní výuky) přibírány děti zvenčí.

Cílovou skupinou jsou tedy obvykle děti umístěné v zařízení, často jde o děti s mentálním handicapem, děti romského etnika, děti se slabým sociálním zázemím či děti s poruchami chování apod.

2.6.5 Financování volnočasových aktivit ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Viz Financování volnočasových aktivit na ZŠ (kap. 2.3.6)

2.7 Volnočasové aktivity a jejich financování na základních uměleckých školách

Dalším - v rámci našeho šetření dosti specifickým - školským zařízením jsou základní umělecké školy (dále jen ZUŠ). Jde o zařízení spadající do výchovně-vzdělávací soustavy. Některé ZUŠ se ohradily proti označování jimi pořádaných aktivit jako volnočasových a trvaly na označení vzdělávací. Nicméně zatímco označení vzdělávací odkazuje k náplni aktivit, jejich forma (tj. dobrovolnost v rámci volného času) je řadí zajisté i mezi aktivity volnočasové.

Základních uměleckých škol je ve dvou regionech, v nichž bylo šetření realizováno, celkem 111. Z nich bylo v rámci šetření osloveno celkem 78 škol (30 ve Středočeském a 48 v Moravskoslezském) a dotazník vyplnilo 23 ZUŠ. Návratnost byla tedy zhruba 29 %.

2.7.1 Charakter výběrového souboru

Z těchto 23 škol byly pouze dvě ze Středočeského kraje, ochota odpovídat byla tedy výrazně vyšší v kraji Moravskoslezském. Zřizovatelem většiny těchto škol je kraj (83 %), u zhruba šestiny (17 %) pak obec.

ZUŠ, které se šetření zúčastnily, se dosti lišily co do velikosti zařízení /ve výzkumu vyjádřen počtem dětí, které školu navštěvují/. Nejmenší ZUŠ navštěvovalo ročně 177 dětí, největší pak 1238. Průměrný počet žáků byl 594.

2.7.2 Pořádání aktivit pro děti a mládež

Základní umělecké školy poskytují spektrum uměleckých a vzdělávacích volnočasových aktivit. Většinou jde samozřejmě o dlouhodobé aktivity, zhruba polovina také uvádí, že jejich škola pořádá akce jednorázové (48 %).

Cílovou skupinou jsou pro ZUŠ obvykle děti ve věku od 5 resp. 6 let do zhruba 18 resp. 20 let, většinou žáci ZŠ a SŠ, někdy ale také děti z mateřských škol a sporadicky i vysokoškolští studenti.

Pokud jde o práci se specifickými skupinami, je u základních uměleckých škol samozřejmě nejčastější zaměření na talentovanou mládež, někdy ale pořádají i aktivity či akce jiné skupiny – např. pro zdravotně handicapované děti (13 %) či děti romského etnika (17 %).

2.7.3 Financování aktivit ZUŠ

Údaje o částce, s níž hospodaří, nám poskytlo devatenáct základních uměleckých škol. Stejně jako se školy liší co do velikosti, liší se i jejich příjmy. Nejmenší ZUŠ disponovala v loňském roce 2 700 000 Kč, naopak nejvyšší obhospodařovaná částka byla 19 000 000. Výška příjmů samozřejmě souvisí s počtem dětí, kteří ZUŠ navštěvují.

Struktura příjmů a výdajů ZUŠ

Kompletní informaci o struktuře příjmů nám poskytlo pouze sedm ZUŠ a proto není možné provádět žádné větší generalizace. To, co bude řečeno dále, je tedy nutno brát s rezervou a je také zapotřebí vzít v potaz to, že jde o informace týkající se krajem zřizovaných škol (obcí zřizované ZUŠ tyto údaje neposkytly).

Hlavním zdrojem příjmů je pro ZUŠ vesměs zřizovatel – od něj dostávají kolem 86% - 90 % prostředků, následují příjmy z hlavní činnosti (9 – 14 %). Ostatní zdroje (granty, dary apod.) jsou pouze doplňkové.

Pokud jde o výdaje, podařilo se získat informace od osmnácti základních uměleckých škol, z toho tři byly zřizované obcí.

Největší podíl tvoří výdaje na mzdy – pohybují se mezi 70 % až 90 %, následují výdaje na materiál a služby (průměrně kolem 5 %) , dále výdaje na energii a tzv. jiné výdaje.

Zjišťována byla také dostatečnost prostředků, jež mají ZUŠ k dispozici, a to porovnáním reálně obhospodařované částky a částky, kterou by školy považovaly za optimální pro provoz zařízení. Takové srovnání mohlo být provedeno u osmnácti škol. Většina základních uměleckých škol by považovala za optimální mírné navýšení finančních prostředků. To dokresluje tabulka č. 10.

Tabulka č.10 Optimální vs. skutečná částka pro provoz organizace

	Četnost	Procentuelní podíl
Skutečná částka je optimální	3	17 %
Skutečná částka je nižší než optimální, vyhovovalo by zvýšení do 10 %	10	55 %
Skutečná částka je nižší než optimální, vyhovovalo by zvýšení o 10 – 50 %	5	28 %
Celkem	18	100,00%

2.7.4 Zaměstnanci

Pokud jde o zaměstnance, stojí činnost základních uměleckých škol hlavně na interních pracovnících (průměrně 24 osob), někde pracují také externisté. Činnosti dobrovolníků ZUŠ nevyužívají.

3. Neziskové organizace

Kromě škol a školských zařízení je mnoho volnočasových aktivit a akcí nabízeno nestátními organizacemi – nejčastěji nestátními neziskovými organizacemi (dále jen NNO) a obecně prospěšnými organizacemi.

Na ty byla zacílena druhá část šetření. Nejprve byly – jak již bylo zmíněno – sestaveny databáze subjektů, o nichž se nám podařilo získat informace (nutno podotknout, že neexistují žádné aktuální kompletní seznamy, jež by byly k dispozici). Databáze subjektů jsou jedním z výstupů šetření a jsou ke zprávě přiloženy na CD. Je téměř jisté, že informace v databázích jsou nekompletní, a to především v kraji Středočeském, kde byla ochota obcí poskytnout informace o existenci takovýchto zařízení výrazně nižší nežli v kraji Moravskoslezském.

Podařilo se nám získat informace o existenci zhruba 1500 takových organizací v kraji Středočeském a více než dvou a půl tisících v kraji Moravskoslezském.

Kontaktovalo pak bylo 396 organizací ve Středočeském kraji a 1068 organizací v kraji Moravskoslezském (kontaktovány byly jen ty organizace, na které se nám podařilo získat emailový kontakt).

Návratnost ale byla u této skupiny opravdu nízká. Ze zhruba 1400 oslovených organizací jich vyplnilo dotazník pouze 132, návratnost tedy nedosáhla ani 10 %. Ochota spolupracovat na takovém šetření a sdělovat takovéto informace je u neziskových organizací mizivá. Roli zřejmě hrají různé faktory, mimo jiné

- 1) nedůvěra ve státní instituce,
 - 2) špatné zkušenosti s různými šetřeními,
 - 3) dosti široká škála organizací, z nichž možná některé s dětmi a mládeží ani nepracují nebo se na práci s nimi nespecializují, a jež tedy mají s vyplněním dotazníku potíže,
 - 4) malé subjekty někdy možná ani nedisponují údaji, které jsou po nich žádány (struktura příjmů a výdajů apod.)
- atd.

Navíc i organizace, které dotazník vyplnily, nebyly mnohdy schopné poskytnout kompletní údaje, které byly zapotřebí (problémové byly např. statistiky účasti dětí na akcích a aktivitách, údaje o struktuře příjmů organizace atd.).

Zásadním problémem, se kterým se šetření v takovéto podobě prostě nemůže vypořádat, je nepřehledné množství různých typů organizací (ať už co do činnosti, velikosti organizace, způsobů financování apod.) – pokud by mělo být takové šetření úspěšné, bude vyžadovat jednak detailní předvýzkum (na což nebyl časový prostor), a pak na jeho základě postavené velmi různé typy dotazníku pro různé typy organizací.

Každopádně pro příště bude v případě opakování šetření nezbytné změnit metodiku a tomuto typu šetření přidělit i odpovídající časovou dotaci, neboť takto požadované informace získat nelze. Více viz kapitola Doporučení pro další výzkum.

3.1 Volnočasové aktivity organizované nestátními neziskovými organizacemi

Některé informace o situaci v dané oblasti přinesla už první část šetření, v níž byly kontaktovány obecní úřady ve všech obcích v regionech.

Ukázalo se, že nějaké aktivity či akce se pořádají ve většině obcí, ale v malých obcích je jich samozřejmě méně, v některých pak nejsou pořádány akce či činnosti vůbec žádné.

V malých vesnicích zajišťují nejčastěji akce či pravidelnou činnost pro děti a mládež hasiči, SDH (sdružení dobrovolných hasičů). Ti jednak obvykle vedou kroužek mladých hasičů, jednak organizují různé soutěže, slavnosti či jiné akce.

V těchto malých obcích také často funguje fotbalový klub (různé kluby jako TJ Tatran, FK Slezan, TJ Sokol apod.), někdy i jiný sportovní klub (tenis, volejbal, florbal atp.). Další organizací, jež v malých obcích často pořádá různé akce pro děti či mládež, je Český svaz žen.

Ve větších obcích je samozřejmě nabídka aktivit mnohem širší.

3.2 Zjištění šetření

Nyní již k samotným výsledkům šetření, v němž odpovídaly na otázky týkající se jejich činnosti nestátní organizace. Je ale třeba znovu zdůraznit, že vzhledem k nízké návratnosti jde o údaje spíše ilustrativní.

Nebylo také možné formulovat obecnější závěry, natož závěry o jednotlivých typech organizací. Na to byl soubor příliš malý a navíc zahrnoval příliš mnoho naprosto odlišných organizací (vedle sebe tak stojí malé místní organizace Junáka, různé tělovýchovné jednoty, SDH, asociace rodičů postižených dětí, organizace Rybářského svazu, Křesťanská společenství, nejrůznější sportovní kluby, studentské kluby atd.). Vynášet shrnující a generalizující soudy o tolika různých organizacích je nelehké a toto šetření k tomu neopravňuje. Jak již bylo řečeno – bylo by zřejmě nutno zkoumat jednotlivé typy těchto organizací zvlášť, jako specifické kategorie.

3.3 Charakter výběrového souboru

Mezi nestátními neziskovými organizacemi, které volnočasové aktivity nabízí, převažují občanská sdružení. To ukázaly jak výsledky šetření mezi obcemi, tak šetření mezi samotnými organizacemi – 81 % organizací, které na šetření participovaly, tvořila právě občanská sdružení. Dále zde fungují organizace církevní. Poměrně dost organizací se nezařadilo do žádné z kategorií (16 %).

Pro většinu těchto NNO (73 %) je práce s dětmi a mládeží hlavní náplní činnosti, pro ostatní (27 %) pouze činností doplňkovou k jiné hlavní aktivitě.

Z těch, pro které je hlavní náplní jejich činnosti oblast volnočasových aktivit, se naprostá většina orientuje především na organizování aktivit, kterých se děti a mládež mohou účastnit pravidelně po celý rok (90 %), jen pro menší část jsou hlavní

náplní krátkodobější akce pro děti a mládež (např. tábory, nekolikatýdenní kurzy apod. – 7 %) nebo jen jednorázové akce (3 %).

3.4 Charakter nabízených volnočasových aktivit

Pokud jde o typ nabízených aktivit, převažuje pořádání volnočasových akcí a aktivit pro mládež. Ty pořádá 96 % organizací, jež se šetření zúčastnily. Více než třetina (37 %) organizací také v rámci své činnosti mládež sdružuje. Některé organizace (asi 6 %) se také zabývají výměnnými pobyty mládeže.

Pokud jde o tematickou náplň činností a akcí, převládají aktivity sportovní – jejich organizováním se zabývá 88 % organizací, následuje turistika (37 %), vzdělávání (33 %), přírodovědné činnosti (25 %) a aktivity umělecké (19 %). Některé organizace nabízejí také technické (14 %) či jazykové (5 %) volnočasové aktivity.

Nejčastěji jde o aktivity celoroční (89 %), časté jsou ale i akce jednorázové (74 %) či střednědobé (např. tábory kurzy; 56 %).

3.5 Cílová skupina

Tato otázka se ukázala být nečekaně problematickou a pro tento typ organizací obtížně zodpověditelnou.

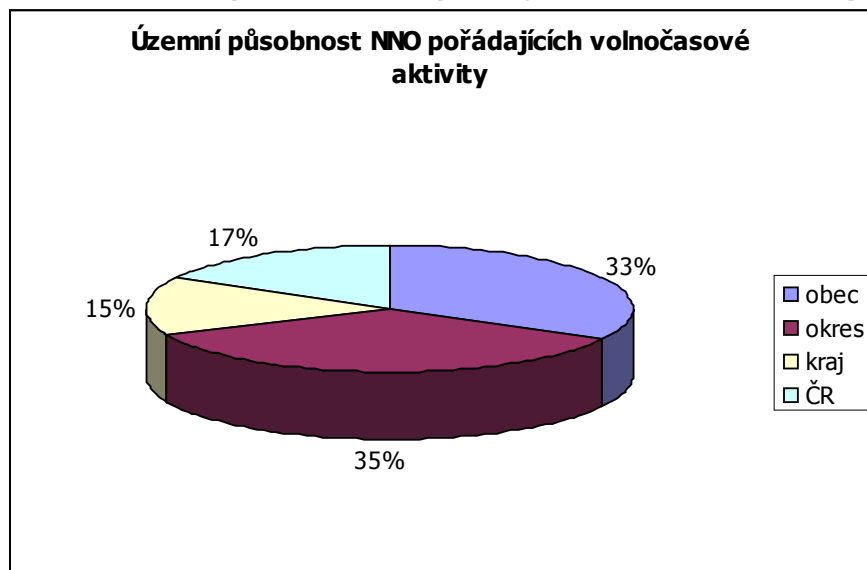
Pokud jde o velikost cílové skupiny, tj. o počty dětí, které se akcí a aktivit zúčastňují, velká část organizací ji vůbec nebyla schopna zodpovědět, jiné pouze vágně. Problém je navíc opět i v nesourodosti souboru.

Pokud jde o charakter skupiny, i zde se údaje dosti lišily – obvykle ale ty organizace, jež se nesoustředí na práci s konkrétní, specifickou skupinou dětí či mládeže (těch bylo v souboru 75 %) uváděly jako definiční znak cílové skupiny pouze věkové rozpětí (obvykle v mezích 5-20 let, někdy ale i vyšší či nižší) a zájem dětí o daný typ aktivity. Čtvrtina organizací se pak zaměřuje na práci s konkrétní skupinou dětí a mladých lidí.

Mezi specifické skupiny, na něž se organizace nejčastěji zaměřují, patří především děti a mládež se zdravotním handicapem a děti talentované (na každou z těchto skupin se zaměřuje třetina organizací orientujících se na práci se specifickými skupinami), následují romské děti a mladí lidé, dále děti s mentálním handicapem a děti z dětských domovů. Mezi dalšími skupinami byly často jmenovány hlavně děti sociálně handicapované, více ohrožené sociálně patologickými jevy.

Problém byl i s územním vymezením působnosti organizace. Některé organizace evidentně vypovídaly o aktivitě jejich zastřešující organizace, ač bylo zdůrazněno, že otázka je mířena na jejich pobočku či základní organizaci (např. u Royal Rangers, Červeného kříže ad.). Proto bude zřejmě nadhodnocen podíl organizací, jejichž aktivita má celorepublikový dosah. K nim se přiřadilo 17 % organizací. Nejvíce těchto neziskových organizací ale působí v rámci okresu (35 %) či obce (33 %). Zbýlých 15 % uvádí dosah aktivit na území kraje.

Graf č.8 Územní působnost NNO pořádajících volnočasové aktivity

3.6 Financování volnočasových aktivit v neziskových organizacích

Skutečné a optimální příjmy neziskových organizací

Rozsah souboru bohužel neumožňuje srovnávat příjmy jednotlivých organizací co do jejich nominální hodnoty (pro porovnávání skupin, typů NNO je soubor příliš malý a porovnávání v této nesourodé skupině je nesmyslné).

Co je ale možné říci, tj. nakolik jsou organizace spokojené s financemi, jež mají pro své fungování k dispozici – a to na základě porovnání částky, jež organizace považují pro své fungování za optimální a částky, s níž hospodaří ve skutečnosti. Informace, jež jsou pro takové srovnání zapotřebí, poskytlo 55 organizací (tj. 42 % NNO v šetření).

Jak ukazuje tabulka č. 11, považuje zhruba 11 % organizací částku, s níž hospodaří, za optimální pro provoz organizace a zajištění její činnosti. Téměř 15 % organizací dokonce uvádí, že mají k dispozici vyšší částku, než by byla podle nich optimální. Zbylé tři čtvrtiny neziskových organizací považují částku, jež mají pro provoz k dispozici za nižší než optimální a vyhovovalo by jim její navýšení. Podrobnější informace viz tabulka č.11.

Tabulka č.11 Optimální vs. skutečná částka pro provoz NNO.

	Četnost	Podíl v souboru
optimální částka je nižší než skutečná	8	14,5 %
Skutečná částka je optimální	6	10,9 %
vyhovovalo by navýšení o méně než 20 %	7	12,7 %
vyhovovalo by navýšení o 20 - 49 %	9	16,4 %
vyhovovalo by navýšení o 50 - 99 %	11	20,0 %
vyhovovalo by zdvoj až ztrojnásobení příjmů	7	12,7 %
vyhovovala by více než ztrojnásobení příjmů	7	12,7 %
Celkem	55	100,0

Lze tedy konstatovat, že zhruba čtvrtina nestátních neziskových organizací, jež na otázky odpověděla, je tedy s financemi, jimiž disponuje, spokojena. Naopak další čtvrtina považuje příjmy organizace za naprosto nedostatečné – finance, jež mají k dispozici, považují za několikanásobně nižší než by bylo optimální.

Struktura příjmů a výdajů

O struktuře příjmů bohužel není možno formulovat žádné závěry, jelikož ze 132 organizací jich pouze 10 (!!!) dokázalo vyplnit údaje o příjmech z různých zdrojů tak, aby součet činil 100 %. Zde zřejmě sehrálo roli mnoho položek v tabulce (12), ačkoli podle našeho názoru byla tabulka přehledná a nečekali jsme tedy takové problémy při jejím vyplňování. Analyzovat údaje od 10 organizací, navíc nesourodých, by nebylo účelné.

Tomu, že je na vinně právě mnoho položek, naznačuje fakt, že strukturu výdajů, kde bylo položek pouze pět, vyplnilo správně více než 70 % organizací.

Struktura výdajů

Zatímco u škol a školských zařízení tvořily zásadní položku ve výdajích mzdy, u neziskových organizací je tomu naopak. Většina NNO, jež se do šetření zapojila, nemá žádné zaměstnance a nevydává na mzdy či platy prostředky vůbec žádné (54 %), dalších 14 % organizací pak jen méně než desetinu financí, jimiž disponují. Jen u 4 % zařízení tvoří tato položka více než polovinu výdajů.

Podrobnosti viz tabulka č. 12.

Tabulka č.12 Podíl výdajů na mzdy na celkových výdajích.

	Četnost	Podíl v souboru
Žádné výdaje na mzdy	51	54,3 %
Výdaje na mzdy nižší než 10 %	13	13,8 %
Výdaje na mzdy 10 - 19 %	5	5,3 %
Výdaje na mzdy 20 - 49 %	21	22,3 %
Výdaje na mzdy 50 a více %	4	4,3%
Celkem	94	100,0

Naopak největší část výdajů u těchto neziskových organizací tvoří náklady na materiál a jiné zboží a na nájmy (průměrně 30 % resp. 29 %).

3.7 Zaměstnanci a dobrovolníci

Fungování zúčastněných neziskových organizací stojí především na činnosti dobrovolníků. Dvě třetiny těchto NNO nemají vůbec žádné zaměstnance, a naopak jen ve 3 % z nich nepracují dobrovolníci. Průměrný počet dobrovolníků, jež se na činnosti NNO podílí, je 18. U menších organizací jde někdy jen o několik málo osob, v největších organizacích se ale na chodu organizace podílí i více než 100 dobrovolníků.

4. Doporučení pro další výzkum

Některé problémy, které znemožnily získání některých údajů, již byly zmíněny výše. Byly to především problémy se zjišťováním financování u škol (viz kapitola o ZŠ).

Na základě provedeného šetření je možné formulovat dvě jiné strategie, které by tyto potíže minimalizovaly:

Strategie A

Takový postup lze doporučit v případě, že budeme trvat na statistických datech, tedy budeme-li se snažit získat údaje od co největšího počtu zařízení a organizací:

- 1) Provést menší kvalitativní šetření (popř. několik šetření), která by přinesla základní vhled do problematiky financování (rozdíly mezi jednotlivými typy zařízení a organizací apod.) – teprve takové šetření by mohlo přinést podklady pro lépe formulované otázky, které by mohly přinést úplnější informaci;
- 2) teprve s těmito znalostmi sestavit dotazníky pro kvantitativní šetření.

Strategie B

Druhou možností je snaha o hlubší prozkoumání způsobů financování – ale za předpokladu, že rezignujeme na získání statistických údajů. V takovém případě by mohlo šetření vypadat následovně:

- 1) Výběr reprezentativního vzorku obcí v každém z regionů (různé velikosti obcí).
- 2) V těchto obcích provést důkladné šetření (kvalitativní) v organizacích působících v oblasti volnočasových aktivit pro děti a mládež.

Tato strategie sice nepřinese přehled o všech zařízeních – to však ani šetření kvantitativní při takovéto návratnosti. Umožnilo by ale získání lepšího, hlubšího pohledu do problematiky. Pokud by byla zvolena tato možnost, výsledky by pak mohly posloužit i jako podklady pro šetření kvantitativní.